

**ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΕΡΑΓΕΒΟ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

**ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ
ΚΑΝΟΝΙΚΟ**

Τηλ.: +387 33 560 551

Σεράγεβο, 6 Ιουνίου 2023

E-mail: ecocom-sarajevo@mfa.gr

ΑΠΦ.2260/0045

ΠΡΟΣ: Επιμελητήρια, Συνδέσμους, εταιρείες και
Επιχειρηματικούς Φορείς στην Ελλάδα (μέσω ημών)

ΚΟΙΝ.: Υπουργείο Εξωτερικών
-Διπλ. Γραφ. κ. ΑΝΥΠΕΞ
-Διπλ. Γραφ. ΥΦΥΠΕΞ κ. Φραγκογιάννη
-Γραφ. κ Γεν. Γραμματέα
-Γραφ. Κας Γεν. Γραμματέως ΔΟΣ & Εξωστρέφειας
-Α' και Β' Γενικές Διευθύνσεις
-Α3, Β4 Δ/νσεις

Ε.Δ.: Υπ' όψιν του Πρέσβευς

ΘΕΜΑ: Δελτίο «Οικονομία & Εμπόριο στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη», τεύχος Νο. 4/2023

Αποστέλλουμε, συνημμένως, το **τεύχος Νο.4** (Απρίλιος-Μάιος 2023) του Δελτίου «**Οικονομία & Εμπόριο στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη**» που επιμελείται το Γραφείο μας. Το συνημμένο Δελτίο περιλαμβάνει στοιχεία για την οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, πρόσφατες εξελίξεις εμπορικού ενδιαφέροντος, διεθνείς συνεργασίες, διεθνείς εκθέσεις, προσφορές-ζητήσεις επιχειρηματικής συνεργασίας, ζητήσεις προϊόντων, κλπ. Τα Εμπορικά Επιμελητήρια και οι Επαγγελματικοί Σύνδεσμοι προς τους οποίους απευθύνεται το παρόν, παρακαλούνται να μεριμνήσουν για τη σχετική ενημέρωση των μελών τους και ενδεχομένως τη δημοσίευση των πληροφοριών στα δελτία τους.

Επισημαίνουμε, ότι τυχόν ενδιαφερόμενοι Έλληνες επιχειρηματίες για διεθνείς διαγωνισμούς, διεθνείς εκθέσεις και επιχειρηματικές συνεργασίες που αναφέρονται στο Δελτίο μας, παρακαλούνται όπως επικοινωνούν απευθείας με τους μνημονευόμενους, κατά περίπτωση, αρμοδίους, για περισσότερες πληροφορίες. Παράλληλα, μπορούν να απευθύνονται και στο Γραφείο μας, το οποίο παραμένει στη διάθεσή τους για οποιαδήποτε επιπλέον πληροφορία που θα διευκόλυε και θα ενίσχυε τις επιχειρηματικές τους προσπάθειες.

Ο Προϊστάμενος

Γεώργιος Επ. Τοσούνης
Σύμβουλος Ο.Ε.Υ. Α'

ΔΕΛΤΙΟ

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗΝ ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ»

τεύχος Νο.4 (Απρίλιος-Μάιος 2023)

I. Η οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης (ΒκΕ)

- Αύξηση εξωτερικού εμπορίου και διεύρυνση εμπορικού ελλείμματος στην Οντότητα της Ομοσπονδίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για τον Μάρτιο 2023
- Δανειακές υποχρεώσεις Σερβικής Δημοκρατίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης
- Έκθεση Παγκόσμιας Τράπεζας για την οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης
- Αύξηση εξαγωγών ηλεκτρικής ενέργειας, όχι όμως και των εσόδων της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

II. Επιχειρηματικές – Εμπορικές Ειδήσεις

A. Γενικές Ειδήσεις

- Η οικονομική επιρροή της Γερμανίας στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη
- Το ζήτημα της κρατικής περιουσίας εξελίσσεται σε μείζον οικονομικό θέμα για την Βοσνία και Ερζεγοβίνη
- Επιδότηση αεροπορικών εταιρειών στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη
- Ενδιαφέρον Ηνωμένου Βασιλείου για Βοσνία και Ερζεγοβίνη
- Πολιτικό χρώμα στη Διεθνή Οικονομική Έκθεση Μόσχα της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

B. Διεθνείς Συμφωνίες – Συνεργασίες – Διαγωνισμοί

- Πρωτοβουλία “Open Balkan”
- Η EBRD πρόθυμη να χρηματοδοτήσει τη βελτίωση των διαδικτυακών υπηρεσιών στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη
- Συνέδριο «Επένδυση στην ψηφιοποίηση των Δυτικών Βαλκανίων»
- Οδικός άξονας Σεράγεβο – Βελιγράδι. Ενδείξεις για υποχώρηση του ενδιαφέροντος
- Κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

III. Διεθνείς Εκθέσεις

-Πρόγραμμα Εκθέσεων

(Σύνταξη – Επιμέλεια : Γεώργιος Επ. Τσοούνης, Σύμβουλος ΟΕΥ Α')

I Η Οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

➤ Αύξηση εξωτερικού εμπορίου και διεύρυνση εμπορικού ελλείμματος στην Οντότητα της Ομοσπονδίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για τον Μάρτιο 2023

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας ΒκΕ, οι εξαγωγές της Ομοσπονδίας για τον Μάρτιο 2023 ανήλθαν σε €515 εκ. (αύξηση 2,5% σε σχέση με τον Φεβρουάριο 2023 και 6,4% σε σχέση με τον Μάρτιο 2022). Αύξηση σημείωσαν και οι εισαγωγές (17,5% σε σχέση με τον Φεβρουάριο 2023 και 2,9% σε σχέση με τον Μάρτιο 2022) που άγγιξαν τα €924,4 εκ. Συνεπώς, ο δείκτης εισαγωγών/εξαγωγών τον Μάρτιο 2023, διαμορφώθηκε σε 55,7%, δηλαδή μειωμένος κατά 8,2 μονάδες σε σχέση με τον Φεβρουάριο (βλ. ανωτέρω σχετικό έγγραφό μας). Το εμπορικό έλλειμμα της Ομοσπονδίας ΒκΕ τον Μάρτιο τ.έ., ανήλθε σε €409,3 εκ. Κυριότεροι εξαγωγικοί προορισμοί για την Ομοσπονδία αναδείχθηκαν οι Γερμανία, Κροατία και Αυστρία, ενώ σημαντικότεροι προμηθευτές της Ομοσπονδίας, οι Ιταλία, Γερμανία και Σερβία.

➤ Δανειακές υποχρεώσεις Σερβικής Δημοκρατίας Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

Ανησυχίες εγείρονται για την ικανότητα αποπληρωμής των δανείων της Σερβικής Δημοκρατίας της ΒκΕ (RS). Συγκεκριμένα, για το 2023, οι δανειακές υποχρεώσεις της Σερβικής Οντότητας ανέρχονται σε περίπου €600 εκ., ποσό που ξεπερνά κατά πολύ τα συνολικά της έσοδα, γεγονός το οποίο αναγκάζει την κυβέρνηση της RS να στραφεί σε εξωτερικό και εσωτερικό δανεισμό. Στις 18 τρέχοντος, το Υπουργείο Οικονομικών της RS, ανακοίνωσε την 57^η έκδοση 5-ετών ομολόγων, συνολικού ύψους €12,7 εκ. με ετήσιο επιτόκιο 5,8%. Πρόκειται για την τρίτη κατά σειρά δημοπρασία ομολόγων μέσα στο 2023 και θα πραγματοποιηθεί στις 3 Μαΐου 2023. Οικονομικοί αναλυτές εκφράζουν επιφυλάξεις για το ενδιαφέρον με το οποίο θα υποδεχθεί τα ομόλογα η εγχώρια χρηματοοικονομική αγορά, παρά το δελεαστικό επιτόκιο. Οι προηγούμενες δημοπρασίες είχαν γίνει με ελαφρώς χαμηλότερο σταθερό επιτόκιο (5,5%) και απέδωσαν συνολικά σχεδόν €40 εκ. Σημειώνεται όμως, ότι ενώ στην πρώτη δημοπρασία (Φεβρουάριος) υπήρξε υπερκάλυψη του ποσού (€15 εκ.), στην δεύτερη δημοπρασία (Μάρτιος), το ενδιαφέρον δεν ήταν τόσο έντονο και μόλις που καλύφθηκε το ποσό των €25 εκ. που επεδίωκε η κυβέρνηση της RS. Οι ανησυχίες όμως των οικονομολόγων, αφορούν και στον εξωτερικό δανεισμό στον οποίον καταφεύγει η RS προκειμένου να εξυπηρετήσει τις δαπάνες του Προϋπολογισμού της. Μέχρι το τέλος του 2022, το δημόσιο χρέος της RS, συμπεριλαμβανομένου του Προϋπολογισμού της, ανερχόταν στα €2,6 δισεκ., δηλαδή στο 36.52% του ΑΕΠ της Οντότητας. Υπενθυμίζεται ότι τον Δεκέμβριο 2022, η κυβέρνηση της RS ενέκρινε τη λήψη δανείου ύψους €110 εκ. από την Ουγγαρία, προκειμένου να καλύψει το έλλειμμα στον Προϋπολογισμό της Οντότητας και να επαναχρηματοδοτήσει μέρος του χρέους της. Ο Προϋπολογισμός της RS για το 2023 ανέρχεται σε €2,75 δισεκ. και το συνολικό χρέος της σε €3,2 δισεκ. εκ των οποίων τα €2,5 δισεκ. αποτελούν δημόσιο χρέος. Αν και προς το παρόν, δεν συντρέχουν λόγοι οικονομικής αστάθειας ή χρεοκοπίας, καθίσταται σαφές ότι δεν υπάρχει ο απαραίτητος δημοσιονομικός χώρος για αναπτυξιακά έργα, αφού τα όποια έσοδα από την φορολογία θα πρέπει να διοχετευτούν για την αποπληρωμή των δανείων. Τα ανωτέρω στοιχεία καταδεικνύουν ότι το συνολικό χρέος της RS αγγίζει το 43% του ΑΕΠ της και το δημόσιο χρέος της το 35% του ΑΕΠ. Προσθέτουμε ότι πρόσφατα η Ουγγαρία αρνήθηκε να παραχωρήσει νέο δάνειο στην RS, ενώ ατυχή κατάληξη είχαν και οι σχετικές διαπραγματεύσεις της RS με το ΔΝΤ. Σύμφωνα όμως με δημοσιογραφικές πληροφορίες, η κυβέρνηση της RS προσανατολίζεται σε δανεισμό από την Κίνα. Η Κίνα όμως, επιβάλλει γενικώς υψηλότερα επιτόκια δανεισμού και απαιτεί εγγυήσεις σε ακίνητη περιουσία (η οποία, σημειωτέον, βάσει του Συντάγματος της χώρας, δεν ανήκει στην RS, αλλά στο κράτος).

- Έκθεση Αύξηση εξαγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από την Βοσνία και Ερζεγοβίνη, όχι όμως και των εσόδων Παγκόσμιας Τράπεζας για την οικονομία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας (WB), το πραγματικό ΑΕ της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για το 2023 εκτιμάται ότι θα μειωθεί στο 2,5% εξαιτίας της μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης και της διεύρυνσης του εμπορικού ελλείμματος. Η οικονομική μεγέθυνση στη χώρα θα συνεχίσει να τροφοδοτείται από τις επενδύσεις και σε μεγαλύτερο βαθμό από την ιδιωτική κατανάλωση. Σύμφωνα πάντα με την έκθεση της WB, η ανεργία κατά το δ' τρίμηνο 2022 εμφανίζεται μειωμένη κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021 και δεν ξεπερνά το 14,3%. Εντούτοις, η ανεργία εμφανίζεται σημαντικά υψηλότερη στις μικρότερες ηλικιακά ομάδες του πληθυσμού (28,5%). Ιδιαίτερως ανησυχητική είναι η εικόνα που παρουσιάζει ο πληθωρισμός στη χώρα. Αν και πληθωριστικά φαινόμενα είναι εμφανή σε όλες τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, η ΒκΕ, μεταξύ Μαρτίου-Οκτωβρίου 2022 σημείωσε το υψηλότερο ποσοστό (14%), ενώ για τους πρώτους μήνες του 2023 το ποσοστό μειώθηκε ελαφρώς στο 13,3%. Τις πληθωριστικές τάσεις πυροδοτούν οι υψηλές τιμές τροφίμων, στέγασης και μεταφορών. Εντούτοις, ο χρηματοπιστωτικός τομέας ανθίσταται και παραμένει σταθερός, αν και το δημοσιονομικό έλλειμμα στην ΒκΕ διευρύνθηκε, κυρίως εξαιτίας των αυξημένων δαπανών για τη διεξαγωγή των εθνικών εκλογών, αλλά και των προεκλογικών παροχών (αυξήσεις μισθών, συντάξεων κλπ).

- Αύξηση εξαγωγών ηλεκτρικής ενέργειας, όχι όμως και αύξηση εσόδων της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

Σύμφωνα με έκθεση της Επιτροπής του Διεθνούς Συμβουλίου Ηλεκτρικών Συστημάτων για την Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το πρώτο τρίμηνο 2023, η χώρα εξήγαγε ηλεκτρική ενέργεια της τάξεως των 2,1 TWh, σημειώντας αύξηση 17,5% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Εντούτοις, τα έσοδα από τις εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας για το ίδιο διάστημα, άγγιξαν μόνο τα €188,1 εκ., ποσό κατά 9,5% χαμηλότερο από αυτό της αντίστοιχης περιόδου του 2022. Οι εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας ήταν ιδιαίτερα αυξημένες τον Μάρτιο, εξαιτίας της μεγαλύτερης βροχόπτωσης και της συνακόλουθης αύξησης του διαθέσιμου όγκου νερού, απαραίτητου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Πάντα σύμφωνα με την ανωτέρω έκθεση, τα μειωμένα έσοδα της φετινής περιόδου, οφείλονται στη μειωμένη τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας στο χρηματιστήριο, ως αποτέλεσμα του ηπιότερου χειμώνα και του καλού επιπέδου διαθεσιμότητας φυσικού αερίου στην Δυτική Ευρώπη. Το πιθανότερο είναι ότι και για το δεύτερο τρίμηνο του 2023, οι τιμές ηλεκτρικής ενέργειας θα παραμείνουν στα ίδια επίπεδα και ενδέχεται να αυξηθούν κατά 20% το γ' τρίμηνο και κατά 40% το δ' τρίμηνο του έτους. Αιφνίδια και απότομη αύξηση της τιμής μπορεί να προέλθει μόνο από έναν βαρύ χειμώνα, ή από σημαντικά προβλήματα του ενεργειακού τομέα.

II Επιχειρηματικές – Εμπορικές Ειδήσεις

A. Γενικές Ειδήσεις

- Η οικονομική επιρροή της Γερμανίας στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ σε συνδυασμό με την ανεξαρτητοποίηση της πολιτικής του απέναντι στα Βαλκάνια, προκάλεσε την αναθέρμανση του γερμανικού ενδιαφέροντος για την ΒκΕ. Και ενώ φαινομενικά η Γερμανία ακολουθεί την πολιτική της ΕΕ, ουσιαστικά ασκεί την δική της εξωτερική πολιτική ως τρίτη χώρα στον ίδιο βαθμό με τις ΗΠΑ το Ην. Βασίλειο, την Ρωσία και την Τουρκία. Η Γερμανία

έχει επανειλημμένως χαρακτηριστεί δημοσίως και από επίσημα χείλη στην ΒκΕ, ως η «ισχυρότερη χώρα στην ΕΕ», ενώ αυτοπροβάλλεται ως ο σημαντικότερος εταίρος και υποστηρικτής της ευρωπαϊκής προοπτικής της ΒκΕ. Η Υπηρεσία Διεθνούς Συνεργασίας της Γερμανίας (GIZ), με επενδύσεις, χρηματοδοτήσεις, προσφορά τεχνογνωσίας, υποστήριξη σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις της ΒκΕ, αναπτυξιακή βοήθεια, ανθρωπιστική βοήθεια, προγράμματα επιμόρφωσης, διαθρησκευτικό διάλογο, κλπ, προωθεί τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών στην ΒκΕ. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο, ότι ειδικά στα πρώτα της βήματα, η οικονομία της ΒκΕ συνδέθηκε άρρηκτα με αυτήν της Γερμανίας, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στην υιοθέτηση από την Κεντρική Τράπεζα της ΒκΕ, ενός συστήματος σύνδεσης του Βοσνιακού Μάρκου με το Γερμανικό Μάρκο. Πράγματι λοιπόν, διαχρονικά, η Γερμανία ανακηρύσσεται ως ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της ΒκΕ, με σημαντικές επενδύσεις στην βιομηχανία, στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και στον ορυκτό πλούτο της ΒκΕ. Σημαντική θεωρείται και η πολιτιστική παρουσία και επίδραση της Γερμανίας στην ΒκΕ, είτε μέσω επίσημων φορέων, όπως για παράδειγμα το Ινστιτούτο Goethe και τα Ιδρύματα Konrad-Adenauer-Stiftung, Friedrich-Ebert-Stiftung και Heinrich-Boell-Stiftung, είτε μέσω ανεπίσημων ΜΚΟ που προωθούν τη φιλία μεταξύ των δύο κρατών. Βεβαίως, αξιοσημείωτη είναι και η αλληλεπίδραση της ΒκΕ με την Βοσνιακή Ομογένεια στην Γερμανία που αριθμεί σχεδόν 225.000 άτομα και που στην πλειοψηφία της αποτελείται από Βοσνιάκους Μουσουλμάνους (IGBD). Η Γερμανία, σε συνδυασμό με την πάγια πολιτική της που ήταν και παραμένει υπέρ της ένταξης των Δ. Βαλκανίων στην ΕΕ, υλοποίησε αρκετές πρωτοβουλίες με προεξάρχουσα και σημαντικότερη, την γνωστή ως Διαδικασία Βερολίνου (Berlin Process). Αν και στα Δυτικά Βαλκάνια υλοποιήθηκαν συνολικά περισσότερες από 70 πρωτοβουλίες, καμία δεν είχε τον αντίκτυπο και την επιτυχία της Διαδικασίας Βερολίνου, η οποία, σε μια περίοδο εσωστρέφειας της ΕΕ και ευρωσκεπτικισμού, προσέφερε χειροπιαστά αποτελέσματα στους πολίτες των χωρών αυτών και ανέδειξε την αναγκαιότητα μιας πολυδιάστατης περιφερειακής συνεργασίας με απώτερο στόχο την ένταξη των χωρών των Δ. Βαλκανίων στην ΕΕ. Εντούτοις, η νεοδιαμορφούμενη τα τελευταία χρόνια, ηγεμονική εξωτερική πολιτική της Γερμανίας στην ΒκΕ, στρέφεται πρωτίστως κατά της Οντότητας της Σερβικής Δημοκρατίας (RS), στην οποία φαίνεται να επιρρίπτει την ευθύνη για όλα τα δεινά που ταλανίζουν τη χώρα. Ο πρωταγωνιστικός ρόλος που η Γερμανία επιδιώκει να διαδραματίσει στην ΒκΕ, φαίνεται ξεκάθαρα από ενέργειες όπως για παράδειγμα η πρόθεσή της το 2021 να επιβάλλει κυρώσεις σε διμερές επίπεδο στην RS και τους νόμιμα εκλεγμένους πολιτικούς αρχηγούς της, πριν ακόμα προχωρήσουν οι σχετικές συζητήσεις σε επίπεδο ΕΕ. Οι ενέργειες αυτές της Γερμανίας σε συνδυασμό με την υλοποίηση της νέας εξωτερικής της πολιτικής «Dialog und Hart», οδήγησαν το 2022 στην απόφαση της Γερμανικής Κυβέρνησης για αναστολή της χρηματοδότησης τεσσάρων έργων στην Σερβική Δημοκρατία της ΒκΕ, συνολικού ύψους €105 εκ. Η συγκεκριμένη απόφαση δεν είναι ασύνδετη με την απόφαση, το ίδιο έτος, της ΕΕ για μείωση της χρηματοδότησης της RS, ούτε και με τις κυρώσεις που επέβαλε το Ην. Βασίλειο εναντίον των πολιτικών ηγετών της RS, Milorad Dodik και Zeljka Cvijanovic. Τέλος, σημειώνεται ότι η Γερμανία αποτελεί το «αμερικανικό όνειρο» και τη «Γη επαγγελίας» αφού έχει αναδειχθεί στον προτιμητέο προορισμό για Σέρβους, Βοσνιάκους και Κροάτες της ΒκΕ που φεύγουν από τη χώρα οικογενειακά και χωρίς πρόθεση επαναπατριsmού, αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον (σε αντίθεση δηλαδή με τους οικονομικούς μετανάστες των δεκαετιών 1970 και 1980, όταν -συνήθως- μόνο οι άρρενες μετοικούσαν στην Γερμανία, με την πρόθεση όμως κάποια στιγμή να επιστρέψουν στην ΒκΕ και να επανενωθούν με την οικογένειά τους).

- Το ζήτημα της κρατικής περιουσίας εξελίσσεται σε μείζον οικονομικό θέμα για την Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Με αφορμή το ζήτημα της κρατικής περιουσίας στην ΒκΕ, αναζωπυρώνεται η «φιλολογία» γύρω από την πιθανολογούμενη απόσχιση της Σερβικής Δημοκρατίας της ΒκΕ (RS) και όχι αδικώς αφού ο ίδιος ο Πρόεδρος της, Milorad Dodik, με δηλώσεις του περί αυξημένης αυτονομίας της RS, ανακινεί σχετικά σενάρια. Βέβαια, η απόσυρση της RS από τους θεσμούς έχει παγώσει και δεν έχει ληφθεί κανένα μέτρο υλοποίησης

της σχετικής απόφασης του Κοινοβουλίου (RSNA) της RS για ίδρυση δικού της Οργανισμού Φαρμάκων, δικής της Φορολογικής Αρχής και δικού της Ανωτάτου Δικαστηρίου. Δημοσιογραφικές πηγές αναφέρουν ότι η υλοποίηση της απόσυρσης από τους κρατικούς θεσμούς, θα αποτελούσε ίσως το πρώτο βήμα για την ανακήρυξη από τον Dodik δημοψηφίσματος για ανεξαρτησία, κάτι στο οποίο εναντιώνεται σύσσωμη σχεδόν η Διεθνής Κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης και της Σερβίας η οποία τηρεί στάση αναμονής χωρίς να εκτίθεται διπλωματικά. Η επανεκλογή του Dodik μετά τις εκλογές του Οκτωβρίου 2022, σε κορυφαία θεσμική θέση, εδραίωσε την κυριαρχία του στον πολιτικό βίο της ΒκΕ, ενίσχυσε την εικόνα του στο εξωτερικό και επιβεβαίωσε, τουλάχιστον σε σχέση με το εκλογικό του σώμα, την αποτελεσματικότητα της πολιτικής που ακολουθεί την τελευταία δεκαετία. Συνεπώς, δεν αποκλείεται, η πρόσφατη αποσχιστική ρητορική του Dodik, να αποτελεί απλώς μια επίδειξη δύναμης, τόσο προς τους δυτικούς «συμμάχους» όσο και στους προς ανατολάς. Εκτός από πολιτικές, προφανείς, προεκτάσεις, το ζήτημα της ακίνητης περιουσίας έχει τεράστια οικονομική διάσταση. Η διαχείριση και εκμετάλλευση της ακίνητης περιουσίας από τις Οντότητες, θα επέφερε σε αυτές μεγάλα έσοδα που τώρα εισρέουν στον κρατικό προϋπολογισμό. Ειδικά για την RS, το οικονομικό φαίνεται να αποτελεί ζωτικής σημασίας παράμετρο, αφού η Οντότητα, προκειμένου να εξυπηρετήσει τον Προϋπολογισμό της καταφεύγει συνεχώς σε εξωτερικό δανεισμό. Σημειώνεται ότι μέχρι το τέλος του 2022, το δημόσιο χρέος της RS, συμπεριλαμβανομένου του Προϋπολογισμού της, ανερχόταν στα €2,6 δισεκ., δηλαδή στο 36.52% του ΑΕΠ της Οντότητας. Υπενθυμίζεται επίσης ότι τον Δεκέμβριο 2022, η κυβέρνηση της RS ενέκρινε τη λήψη δανείου ύψους €110 εκ. από την Ουγγαρία, προκειμένου να καλύψει το έλλειμμα στον Προϋπολογισμό της Οντότητας και την επαναχρηματοδότηση μέρους του χρέους της. Ο Προϋπολογισμός της RS για το 2023 ανέρχεται σε €2,75 δισεκ. και το συνολικό χρέος της σε €3,2 δισεκ. εκ των οποίων τα €2,5 δισεκ. αποτελούν δημόσιο χρέος. Σύμφωνα με πολλούς οικονομικούς αναλυτές, δεν συντρέχουν λόγοι οικονομικής αστάθειας ή χρεοκοπίας, όμως, δεν υπάρχει ο δημοσιονομικός χώρος για αναπτυξιακά έργα, αφού τα όποια έσοδα από την φορολογία θα πρέπει να διοχετευτούν για την αποπληρωμή των δανείων. Τα ανωτέρω στοιχεία καταδεικνύουν ότι το συνολικό χρέος της RS αγγίζει το 43% του ΑΕΠ της και το δημόσιο χρέος της το 35% του ΑΕΠ. Υπάρχουν επίσης δημοσιογραφικές πληροφορίες ότι η κυβέρνηση της RS προσανατολίζεται σε δανεισμό από την Κίνα, η οποία όμως απαιτεί εγγυήσεις σε ακίνητη περιουσία. Συνεπώς, δεν είναι άστοχος ο συλλογισμός ότι εάν η ακίνητη περιουσία περιέλθει στην πλήρη κατοχή και διαχείριση των Οντοτήτων, η RS θα λύσει ένα ζωτικής σημασίας οικονομικό πρόβλημα.

- Επιδότηση αεροπορικών εταιρειών στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Κατά τη διάρκεια επίσκεψης του Πρωθυπουργού του Καντονιού του Σεράγεβο, Nihad Uk, και του Υπουργού Οικονομικών, Zlatko Mijatović, στο διεθνές αερολιμένα της πρωτεύουσας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, όπου συναντήθηκαν με τον Διευθυντή του αεροδρομίου, Alan Bajić, τον Διευθυντή Εναέριας Κυκλοφορίας, Elvedin Begić, και το στέλεχος του ΔΣ, Samra Pehilj, ανακοινώθηκε ότι, η κυβέρνηση του Καντονιού του Σεράγεβο της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, προτίθεται να επιδοτήσει τις αεροπορικές εταιρείες που θα λειτουργήσουν συνδέσεις μεταξύ Σεράγεβο και ευρωπαϊκών αεροδρομίων. Πιο συγκεκριμένα, οι επιδοτήσεις θα δοθούν σε αεροπορικές εταιρείες που θα εγκατασταθούν στο Σεράγεβο, ή που θα εγκαινιάσουν έναρξη νέων πτήσεων με ευρωπαϊκές πόλεις, τις οποίες η κυβέρνηση του Σεράγεβο κρίνει ως στρατηγικής σημασίας.

- Ενδιαφέρον Ηνωμένου Βασιλείου για Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Το ενδιαφέρον του Ηνωμένου Βασιλείου για την Βοσνία και Ερζεγοβίνη, αυξήθηκε κατακόρυφα μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, αφού προηγουμένως είχε ατονίσει εξαιτίας των εσωτερικών προβλημάτων που αντιμετώπισε η χώρα λόγω της αποχώρησής της από την ΕΕ. Είναι αλήθεια ότι οι σχετικές διαπραγματεύσεις εξόδου, απορρόφησαν σημαντικό κεφάλαιο του Υπουργείου Εξωτερικών του ΗΒ, με συνέπεια η «παρουσία» του στην ΒκΕ να είναι μάλλον διακριτική, αν όχι υποτονική για το μέγεθος και το διαμέτρημα της Γηραιάς Αλβιώνος. Εντούτοις, όπως προαναφέρθηκε, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία προκάλεσε, εκτός από γεωπολιτικούς τριγμούς και επαναπροσδιορισμό των συσχετισμών δυνάμεων στο διεθνές στερέωμα, τις κατάλληλες συνθήκες αφύπνισης του ΗΒ που επαναπροσδιόρισε τον γεωπολιτικό του ρόλο στην περιοχή των Δ. Βαλκανίων και συμπλέοντας με τον παραδοσιακό του σύμμαχο (ΗΠΑ), αλλά και την Γερμανία, ενίσχυσε την παρουσία του στην ΒκΕ. Το αυξημένο ενδιαφέρον του ΗΒ για την ΒκΕ και την

ευρύτερη περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, επιβεβαιώνεται τον Μάιο 2022, με την πρώτη στην μετά Brexit εποχή, επίσκεψη της Υπουργού Εξωτερικών του ΗΒ, Liz Truss, στην ΒΚΕ. Καθίσταται σαφές, ότι το ΗΒ επιθυμεί να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, ειδικά μετά την αποχώρησή του από την ΕΕ, και το επιχειρεί με το γνωστό τρόπο της τριπλής παρουσίας: πολιτική, επενδυτική, στρατιωτική. Η Truss, ανακοινώνει επενδυτικό πρόγραμμα για τα Δυτικά Βαλκάνια, με έμφαση στον ενεργειακό τομέα και σε έργα υποδομών, συνολικού ύψους \$100 εκ. Με την πολιτική αυτή, απελευθερωμένη από τους προ Brexit περιορισμούς των Βρυξελλών, το ΗΒ μπαίνει πια σε τροχιά άσκησης «επιθετικότερης» και πολυεπίπεδης, όπως όλα δείχνουν, πολιτικής για την ΒΚΕ. Την επίσκεψη της Truss, ακολουθεί η επίσκεψη του Βρετανού Υπουργού για την Ευρώπη & Βόρεια Αμερική, James Cleverly, οποίος διαβεβαιώνει τους συνομιλητές του για την υποστήριξη που παρέχει το Ην. Βασίλειο στην μεταρρυθμιστική προσπάθεια της ΒΚΕ, με απώτερο σκοπό την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της χώρας, την ενίσχυση των δημοκρατικών της θεσμών και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το κράτος δικαίου. Στην ουσία, ο Cleverly, με την επίσκεψή του αυτή στην ΒΚΕ, λίγους μόνο μήνες πριν τις εθνικές εκλογές, ανακοινώνει τη χρηματοδότηση και υλοποίηση προγράμματος για την ενίσχυση της αξιοπιστίας και διαφάνειας της εκλογικής διαδικασίας και επιβεβαιώνει με τον πιο απόλυτο τρόπο, την εμπλοκή και τον υψηλότατο βαθμό ενδιαφέροντος των Βρετανών για τις πολιτικές εξελίξεις στη ΒΚΕ. Πάντως, οι σχέσεις ΒΚΕ-ΗΒ, χαρακτηρίζονται από επιλεκτική μεροληψία, αφού, όλες οι επισκέψεις των Βρετανών αξιωματούχων λαμβάνουν χώρα στην Οντότητα της Ομοσπονδίας της ΒΚΕ, αγνοώντας επιδεικτικά την Οντότητα της Σερβικής Δημοκρατίας της ΒΚΕ. Ταυτόχρονα, οι προθέσεις των Βρετανών κατά των Σέρβων πολιτικών της ΒΚΕ είναι γνωστές αφού έχουν επιβάλλει κυρώσεις στον Σέρβο ηγέτη της ΒΚΕ Milorad Dodik, καθώς και σε άλλους αξιωματούχους της Σερβικής Δημοκρατίας. Από την πλευρά τους οι Σέρβοι της ΒΚΕ χαρακτηρίζουν τη Βρετανία ως «μη φιλική» χώρα προς την Σερβική Δημοκρατία και θέτουν βέτο σε σύναψη Διμερούς Εμπορικής και Οικονομικής Συμφωνίας, ισχυριζόμενοι ότι η Συμφωνία αυτή αντιστρατεύεται το «ζωτικό εθνικό συμφέρον» της χώρας.

- Πολιτικό χρώμα στη Διεθνή Οικονομική Έκθεση Μόσταν της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης

Η ετήσια Διεθνής Οικονομική και Εμπορική Έκθεση στο Μόσταν, 2-6 Μαΐου 2023, αποτέλεσε σημαντικότατο διεθνές γεγονός με πολιτικές διαστάσεις, για την Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Στην περσινή 23^η διοργάνωση, συμμετείχε ως εταίρος και τιμώμενη χώρα η Ουγγαρία και δεν ήταν λίγες οι αντιδράσεις που είχαν προκληθεί στην ΒΚΕ, κυρίως από την πλευρά των Βοσνιακών Μουσουλμάνων, εξαιτίας της στάσης της Ουγγαρίας, του Πρωθυπουργού της Viktor Orban, αλλά και των δηλώσεων του Ούγγρου Υπουργού Εξωτερικών και Εμπορίου, Peter Szijjarto. Υπενθυμίζεται ότι ο Szijjarto, εγκαινιάζοντας την Έκθεση, είχε δηλώσει, ότι η γενική επιδίωξη της Ουγγαρίας είναι η ανάπτυξη της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων και ειδικότερα για την ΒΚΕ είχε τονίσει ότι, πρέπει άμεσα να της αποδοθεί καθεστώς υποψήφιας χώρας στην ΕΕ, ενώ δεν είχε παραλείψει να προσθέσει ότι η χώρα του, διαφωνεί με την επιβολή κυρώσεων από την ΕΕ στην Σερβική Δημοκρατία της ΒΚΕ και στον ηγέτη της, Milorad Dodik. Στην φετινή διοργάνωση, τιμώμενη χώρα είναι το Ισραήλ και την Έκθεση, στην οποία συμμετέχουν περίπου 800 εκθέτες από 30 χώρες, εγκαινίασε η εδώ Πρέσβυς του Ισραήλ, Galit Peleg. Σύμφωνα με πληροφορίες μας, τιμώμενη χώρα για το 2024 θα είναι η Κροατία, από την οποία, σύμφωνα με τους διοργανωτές, προέρχονται και οι περισσότεροι Εκθέτες. Την πολιτική διάσταση της Έκθεσης ενίσχυσε η παρουσία πολιτικών προσώπων από το εξωτερικό και οι διμερείς πολιτικές συναντήσεις που διοργανώθηκαν. Σημειώνεται ότι, ο Milorad Dodik, Πρόεδρος της Σερβικής Δημοκρατίας της ΒΚΕ δεν επισκέφθηκε την Έκθεση, εξαιτίας της παρουσίας εκεί του Υψηλού Εκπροσώπου Christian Schmidt, τον οποίον, ως γνωστόν, δεν αναγνωρίζει θεσμικά. Το ίδιο έπραξαν και άλλοι πολιτικοί της Σερβικής Δημοκρατίας, όπως ο Υπουργός Εξωτερικού Εμπορίου και Οικονομικών Σχέσεων της ΒΚΕ, Stasa Kosarac, ο Υπουργός Ασφάλειας της ΒΚΕ, Nenad Nesic και ο Υπουργός Οικονομικών της ΒΚΕ, Zoran Tegeltija. Την Έκθεση όμως επισκέφθηκαν μεταξύ άλλων, η Πρωθυπουργός της

Σερβίας, Ana Brnabic και ο Πρωθυπουργός της Κροατίας Andrej Plenkovic. Η Brnabic στην ομιλία της τόνισε τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης της ΒΚΕ, ανέφερε ότι οι διμερείς εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Σερβίας και ΒΚΕ έχουν διπλασιαστεί την τελευταία δεκαετία, ότι η ΒΚΕ αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της Σερβίας και κάλεσε τους πολιτικούς της ΒΚΕ να επανεξετάσουν το ενδεχόμενο προσχώρησης στην πρωτοβουλία 'Open Balkans'. Στην ομιλία του ο Plenkovic, δήλωσε ότι η Κροατία θα συνεχίσει να στηρίζει την ΒΚΕ στην πορεία της προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, χαρακτήρισε την ΒΚΕ φιλική προς την Κροατία χώρα και συμπλήρωσε ότι η ΒΚΕ χρειάζεται περισσότερες μεταρρυθμίσεις που θα την φέρουν πιο κοντά στο ευρωπαϊκό κεκτημένο. Επίσης, ο Κροάτης Πρωθυπουργός τόνισε την ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας ΒΚΕ-Κροατίας, τις αυξανόμενες επενδύσεις της Κροατίας στην ΒΚΕ και ανακοίνωσε την επανέναρχη της αεροπορικής διασύνδεσης Ζάγκρεμπ-Μόσταρ. Ο Nermin Niksic, η Borjana Kristo, η Διευθύντρια της Έκθεσης, Daljina Bosnjak, αλλά και ο Δήμαρχος του Μόσταρ, Mario Kordic, αναφέρθηκαν με θερμά λόγια στη συμμετοχή του Ισραήλ, προσδοκώντας σύσφιξη των διμερών οικονομικών και πολιτικών σχέσεων, αλλά και προσέλκυση Ισραηλινών επενδυτών στην ΒΚΕ. Ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός, Benjamin Netanyahu, σε μαγνητοσκοπημένο μήνυμά του τόνισε ότι, το Ισραήλ έχει δεσμευτεί για την προώθηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της ευημερίας των πολιτών και ότι διαθέτει ανοιχτή οικονομία κύριο χαρακτηριστικό της οποίας αποτελεί η καινοτομία. Πρόσθεσε ότι ελπίζει σε στενή διμερή συνεργασία με την ΒΚΕ. Αν και είναι σαφές ότι η συμμετοχή του Ισραήλ στην Έκθεση δεν είχε πολιτικό χαρακτήρα, όπως είχε αυτή της Ουγγαρίας πέρσι, ή όπως ενδεχομένως θα έχει αυτή της Κροατίας του χρόνου, εντούτοις, η 24^η Διεθνής Οικονομική Έκθεση του Μόσταρ, προσέφερε, εκτός από ευκαιρίες και δυνατότητες οικονομικής συνεργασίας, βήμα από το οποίο αναπτύχθηκαν πολιτικές προθέσεις και εκδηλώθηκαν πολιτικές αντιπαράθεσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε την αντιπαράθεση Dodik-Schmidt, τις εθνοτικές διαφορές που επικρατούν στην ΒΚΕ, τις φήμες που θέλουν τον ΥΕ Schmidt να παρεμβαίνει προς όφελος των Κροατών και εις βάρος των Βοσνιακών σε συνεννόηση με το Ζάγκρεμπ, την αντιπαράθεση για την εκλογική μεταρρύθμιση, αλλά και τη φημολογία περί προώθησης της ιδέας της «Μεγάλης Σερβίας» υπό το χιτώνα της οικονομικής διάστασης της πρωτοβουλίας 'Open Balkans'. Εξάλλου, σε μια αμιγώς οικονομικού περιεχομένου εκδήλωση, όπως η Οικονομική & Εμπορική Έκθεση Μόσταρ, εντύπωση θα προκαλούσε, υπό άλλες συνθήκες, η παρουσία της επικεφαλής της Αποστολής του ΝΑΤΟ στην ΒΚΕ. Όμως, υπό τη σκιά του πολέμου Ρωσίας-Ουκρανίας και της ευρωατλαντικής προοπτικής της ΒΚΕ, κάτι τέτοιο ουδόλως ξενίζει.

B. Διεθνείς Συμφωνίες – Συνεργασίες – Διαγωνισμοί

- Πρωτοβουλία "Open Balkan"

Συνέδριο για την πρωτοβουλία «Open Balkan» διοργανώθηκε στην Μπάνια Λούκα, όπου συμμετείχαν Υπουργοί της Σερβίας και της Σερβικής Δημοκρατίας της ΒΚΕ (RS), καθώς και εκπρόσωποι του επιχειρηματικού κόσμου από την ΒΚΕ, την Βόρειο Μακεδονία και το Μαυροβούνιο. Συζητήθηκαν εκτενώς τα πλεονεκτήματα από τη συμμετοχή της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης στην εν λόγω Πρωτοβουλία που θα διευκολύνει την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, αγαθών και προσώπων μεταξύ των χωρών μελών. Ο Υπουργός Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και Διεθνούς Συνεργασίας της RS, Zlatan Klokic, τόνισε ότι η πρωτοβουλία έχει ήδη προσφέρει σημαντικά οφέλη στις συμμετέχουσες χώρες, με αύξηση του εξωτερικού τους εμπορίου κατά 50%. Συμπλήρωσε ότι, η πρωτοβουλία «Open Balkan» στοχεύει στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, όπως εξάλλου και η Διαδικασία Βερολίνου (την οποία προτιμούν περισσότερο τα κ-μ της ΕΕ). Ελαφρώς διαφοροποιημένη, αλλά πάντως υπέρ της πρωτοβουλίας ήταν και η τοποθέτηση των αξιωματούχων της Σερβίας που τόνισαν ότι στόχος πρέπει να είναι η οικονομική ανάπτυξη των χωρών και πολιτών που συμμετέχουν στην Πρωτοβουλία, αποφεύγοντας να αναφερθούν σε παράλληλο ευρωπαϊκό προσανατολισμό, όπως υπαινιχθήκε ο Υπουργός της RS. Ο Υπουργός Εσωτερικού και Εξωτερικού Εμπορίου της Σερβίας, Tomislav Momirovic, δήλωσε ότι η υλοποίηση της πρωτοβουλίας «Open Balkan» αποτελεί απόδειξη ότι οι χώρες των Βαλκανίων δεν χρειάζονται «καθοδηγητή», σαφής υπαινιγμός κατά της ΕΕ και των οδηγιών της.

Συμπλήρωσε ότι η συμμετοχή της ΒκΕ στην πρωτοβουλία θα διευκόλυε σημαντικά τις μετακινήσεις μεταξύ των πολιτών αφού ουσιαστικά θα καταργούνταν οι συνοριακές διαδικασίες. Τέλος, υπέρ της συμμετοχής στην πρωτοβουλία τάχθηκαν επιχειρηματίες και οικονομολόγοι της RS, ο Πρόεδρος του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Βόρειας Μακεδονίας, οποίος εντούτοις τόνισε ότι οι χώρες μέλη της πρωτοβουλίας πρέπει να συνεργαστούν με τα Όργανα της ΕΕ, αλλά και ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος του Μαυροβουνίου που όμως επίσης τόνισε ότι η συνεργασία με την ΕΕ είναι απαραίτητη.

- Η EBRD πρόθυμη να χρηματοδοτήσει τη βελτίωση των διαδικτυακών υπηρεσιών στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Σύμφωνα με τον Διευθυντή Στρατηγικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), Christoph Denk, η Τράπεζα είναι έτοιμη να χρηματοδοτήσει μελέτες για την υλοποίηση της επέκτασης των υπηρεσιών του διαδικτύου στην ΒκΕ, καθιστώντας τις περισσότερο προσιτές και οικονομικές για το ευρύ κοινό. Σημειώνεται ότι το κόστος των σχετικών υπηρεσιών στην ΒκΕ, είναι διπλάσιο του μέσου όρου της ΕΕ, ενώ οι ταχύτητες αρκετά χαμηλότερες. Πρόθεση της Τράπεζας είναι η ανάπτυξη γρήγορων και οικονομικών διαδικτυακών υπηρεσιών στην ΒκΕ και η ψηφιοποίηση της οικονομίας της χώρας. Ως προς αυτό και δεδομένου ότι η ψηφιοποίηση αποτελεί σημαντικότερη διάσταση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της ΒκΕ, ο Christoph Denk, συναντήθηκε με τον Υπουργό Μεταφορών και Επικοινωνιών της ΒκΕ, Edin Forto, και συμφώνησαν για την αναγκαιότητα ανάπτυξης ψηφιακών υποδομών στη χώρα. Πιο αναλυτικά, η Τράπεζα σε συνεργασία με την ΕΕ, επιδιώκει πρωτίστως την ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα και κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Μέσω των τραπεζών στην ΒκΕ, το Πρόγραμμα 'Go Digital' θα χρηματοδοτήσει τις ανάγκες ψηφιοποίησης των επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα, η EBRD θα αναπτύξει ένα σχετικό συμβουλευτικό πρόγραμμα για τις επιχειρήσεις που θα συμμετάσχουν στο Πρόγραμμα.

- Συνέδριο Οδικός άξονας Σεράγεβο – Βελιγράδι. Ενδείξεις για υποχώρηση του ενδιαφέροντος «Επένδυση στην ψηφιοποίηση των Δυτικών Βαλκανίων»

Με συνεργασία της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (EIB) και του Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας-Regional Cooperation Council (RCC) διοργανώθηκε στο Σεράγεβο το Συνέδριο "Investing in Digitalisation in the Western Balkans", στο οποίο συμμετείχαν αρμόδιοι για την ψηφιοποίηση Υπουργοί και αξιωματούχοι, εμπειρογνώμονες, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα από χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Οι σύνεδροι συμφώνησαν για την αναγκαιότητα ανάπτυξης ψηφιακών υποδομών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Ιδιαίτερως αναπτύχθηκαν οι ευκαιρίες που ανακύπτουν για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις από τη διαδικασία ψηφιοποίησης, καθώς και η θετική σχέση με την μετάβαση στην πράσινη οικονομία. Η EBRD και η EIB, παρουσίασαν μια σειρά σχετικών έργων και πρωτοβουλιών για τα Δυτικά Βαλκάνια. Συγκρατούμε μεταξύ άλλων ότι, η EBRD έχει επενδύσει συνολικά €562 εκ. στις έξι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, στους τομείς της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών. Την τρέχουσα περίοδο, η Τράπεζα σχεδιάζει εξειδικευμένα προγράμματα χρηματοδότησης για την ψηφιοποίηση, όπως για παράδειγμα το Πρόγραμμα GoDigital, το οποίο υλοποιείται στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη σε συνεργασία με την ΕΕ. Επισημαίνεται ότι η EBRD, έχει θέσει την ψηφιοποίηση στις προτεραιότητές της, προκειμένου να ενισχύσει το επενδυτικό περιβάλλον στην περιοχή, να προωθήσει το διεθνές εμπόριο και να βελτιώσει τη διαφάνεια και την εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς. Αξιόλογη όμως και η συμβολή της EIB, η οποία από το 2020 κι ένεθεν, έχει χρηματοδοτήσει ψηφιακά έργα ύψους €200 εκ. στα Δ. Βαλκάνια. Ο επικεφαλής Περιφερειακής Ανάπτυξης για τα Δυτικά Βαλκάνια της EIB, Alessandro Bragonzi, επεσήμανε ότι στην ΕΕ, κάποιες επιχειρήσεις κάνουν σημαντικά βήματα προς την ψηφιοποίηση, ενός κάποιες άλλες υστερούν σημαντικά. Συμπλήρωσε ότι, επενδύσεις σε ευρυζωνικά δίκτυα, σύγχρονα λογισμικά, κυβερνοασφάλεια και καινοτόμες λύσεις, εξασφαλίζουν την ανταγωνιστικότητα και την αύξηση της παραγωγικότητας των χωρών των Δ. Βαλκανίων. Τέλος, στο πλαίσιο του Συνεδρίου, διοργανώθηκε συνάντηση ειδικών με θέμα την Κοινή Περιφερειακή Αγορά των Δυτικών Βαλκανίων (Common Regional Market in the Western Balkans – Regional

Digital Area). Υπό τον συντονισμό του RCC, Υπουργοί και αξιωματούχοι από τα Δ. Βαλκάνια, επιβεβαίωσαν τη πρόθεσή τους για ανάπτυξη ευρυζωνικών δικτύων και βελτίωση των υπηρεσιών της κινητής τηλεφωνίας.

- Οδικός άξονας Σεράγεβο – Βελιγράδι. Ενδείξεις για υποχώρηση του ενδιαφέροντος

Το φιλόδοξο σχέδιο της κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου Σεράγεβο-Βελιγραδίου, έπαψε τους τελευταίους μήνες να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας με αποτέλεσμα να υπάρχει προβληματισμός για την υλοποίησή του. Το σχέδιο προβάλλεται και προωθείται, ως γνωστόν από την Τουρκία, στο πλαίσιο της προσπάθειας της τελευταίας να εμφανίζεται ως ρυθμιστής και σε επίπεδο οικονομικών εξελίξεων στα Δ. Βαλκάνια. Είναι γεγονός ωστόσο, ότι το ζήτημα δεν απασχολεί ιδιαίτερα τις κυβερνήσεις των δύο Οντοτήτων της χώρας, στον βαθμό που θα ήθελαν οι Τούρκοι. Σημειώνεται ότι ο Ερντογάν όταν επισκέφθηκε το Σεράγεβο τον περασμένο Σεπτέμβριο δεν έκρυψε την δυσαρέσκειά του στους εδώ συνομιλητές του για την καθυστέρηση που υπάρχει στο συγκεκριμένο σχέδιο. Πέρα από τις πολιτικές δυσκολίες που λειτουργούν αποτρεπτικά στην πραγματοποίηση του στόχου αυτού, η επιδείνωση των οποίων κατά την τελευταία διετία, πάγωσε γενικότερα αρκετά προγράμματα οικονομικής φύσεως, υπάρχουν και οι αντικειμενικές που εντοπίζονται σε δύο κυρίως σημεία: α) η ιδιαιτερότητα και η γενικότερη μορφολογία που παρουσιάζει το γεωγραφικό ανάγλυφο στην ανατολική Βοσνία και Ερζεγοβίνη, ορεινό κατά κύριο λόγο, και με υψομετρική διακύμανση από 800 έως 1.200 μέτρα σε ορισμένες οδικές διαβάσεις, είναι η αιτία που εξ' ορισμού δημιουργεί ερωτηματικά για την επιλογή των καταλληλότερων τοποθεσιών διέλευσης του οδικού άξονα, και β) η χρηματοδότηση του έργου η οποία δεν φαίνεται να εξασφαλίζεται, ούτε και δύναται να προέλθει από μόνο μία πηγή. Ο αυτοκινητόδρομος χρησιμοποιείται επίσης, ως πολιτικό εργαλείο από τις δύο Οντότητες που δεν έχουν ενιαία αντίληψη για την οικονομική ανάπτυξη του κράτους. Οι Σέρβοι, από τη στιγμή που εξασφαλίζουν τη σύζευξη του οδικού τμήματος Doboj-Bijeljina-Βελιγράδι (η διαδρομή Μπάνια Λούκα-Doboj είναι ήδη σε λειτουργία) δεν έχουν λόγο να επείγονται για το τμήμα Σεράγεβο-Βελιγράδι, διότι, κατ' αυτούς αυτό θα ωφελούσε κυρίως την Ομοσπονδία. Το θέμα επίσης, αφήνει αδιάφορους τους Κροάτες της Ομοσπονδίας, οπότε οι άμεσα ενδιαφερόμενοι είναι οι Βοσνιάκοι. Παρά ταύτα, οι πιο ακραίοι από αυτούς, θεωρούν ότι ο αυτοκινητόδρομος, θα οδηγήσει σε περαιτέρω ανάπτυξη των ανατολικότερων πόλεων της Σερβικής Δημοκρατίας (Βίζεγκραντ – Σβόρνικ) και συνεπώς σε μεγαλύτερη εξάρτησή τους από την Σερβία. Ένα είναι βέβαιο ως προς το στοιχείο στο οποίο όλοι συγκλίνουν. Και αυτό είναι το χρονοβόρο της διαδικασίας και οι τεχνικές δυσκολίες λόγω της γεωγραφίας της περιοχής που συνεπάγονται μεγαλύτερη οικονομική επιβάρυνση. Προς το παρόν η προτεραιότητα δίδεται στην ολοκλήρωση της κατασκευής του τμήματος Ζένιτσα-Doboj (70χλμ). Η ολοκλήρωση του τμήματος αυτού που αναμένεται να υλοποιηθεί το 2026-2027, θα φέρει ακόμη πιο κοντά το Σεράγεβο με την Μπάνια Λούκα, μειώνοντας τον σημερινό απαιτούμενο χρόνο από 3,5 σε περίπου δύο ώρες.

- Κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Μετά την κατ' αρχήν συμφωνία των εδώ πολιτικών αρχηγών, Konakovic – Dodik, για υλοποίηση σημαντικών έργων υποδομών σε όλη τη χώρα, τη δημοσιότητα φαίνεται να απασχολεί κυρίως η απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών της ΒκΕ να εγκρίνει την κατασκευή των δύο αγωγών φυσικού αερίου, του Southern Gas Inter-connection (έργο το οποίο προωθούσε η Ομοσπονδία ΒκΕ, αλλά μπλόκαρε η Σερβική Δημοκρατία) και του Eastern Gas Inter-connection (έργο που προωθούσε η Σερβική Δημοκρατία ΒκΕ, αλλά μπλόκαρε η Ομοσπονδία). Με την ολοκλήρωση των δύο αυτών αγωγών, η ΒκΕ θα αυξήσει την ενεργειακή της σταθερότητα, θα διασφαλίσει πολλαπλές πηγές προμήθειας φ/α και, ως ένα βαθμό τουλάχιστον, θα απεξαρτηθεί από το ρωσικό φ/α και τον μοναδικό αγωγό, μέσω του οποίου το προμηθευόταν τα τελευταία 40 χρόνια. Εντούτοις, οι Βοσνιάκοι της ΒκΕ, που αποτελούν και την πλειοψηφία των πολιτών της Ομοσπονδίας

ΒκΕ, εκφράζουν έντονους προβληματισμούς για το ότι η χώρα θα τροφοδοτείται ενεργειακά από δύο στρατηγικής σημασίας αγωγούς φυσικού αερίου, τον έλεγχο των οποίων, όμως, θα έχουν οι Κροάτες (Southern Gas Inter-connection -SGI) και οι Σέρβοι (Eastern Gas Inter-connection -EGI). Υπενθυμίζεται ότι ο SGI αποτελεί μέρος του αγωγού Αδριατικής-Ιονίου που θα μεταφέρει φ/α από το Αζερμπαϊτζάν στις χώρες των Βαλκανίων και μέσω Κροατίας στην ΒκΕ, ενώ ο EGI θα μεταφέρει ρωσικό φ/α στην ΒκΕ μέσω της Σερβίας.

Ειδικά για τον SGI που θα διέλθει στην ΒκΕ από τις πόλεις Posušje, Mostar και Novi Travnik σημειώνουμε ότι, το τμήμα του αγωγού από Zagvozd- Novi Travnik συμπεριλαμβάνεται στη λίστα προτεραιοτήτων της Ενεργειακής Κοινότητας της ΕΕ, και έχει χρηματοδοτηθεί από την EBRD με €101 εκ. Συμπληρωματικά αναφέρουμε ότι και η Υπηρεσία Αναπτυξιακής Βοήθειας των ΗΠΑ (USAID) έχει χρηματοδοτήσει με 500 χιλ. USD την διαδικασία προετοιμασίας του συγκεκριμένου έργου. Οίκοθεν νοείται ότι το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τον αγωγό SGI είναι ιδιαιτέρως έντονο αφού έτσι θα μειωθεί η ενεργειακή εξάρτηση της ΒκΕ από την Ρωσία. Στον αντίποδα, ο αγωγός EGI, που θα μεταφέρει ρωσικό αέριο στα Βαλκάνια μέσω του αγωγού Turkish Stream, αποτελεί κοινό έργο της Σερβίας και της Σερβικής Δημοκρατίας της ΒκΕ, με τη σχετική συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών να υπογράφεται τον Μάρτιο 2022. Πρόκειται για τον δεύτερο αγωγό μεταξύ Σερβίας και Σερβικής Δημοκρατίας ΒκΕ και θα διέρχεται από τις πόλεις Inđija - Mačvanski Prnjavor - Bijeljina - Doboj - Banjaluka - Prijedor - Novi Grad. Πάντως, όπως επισημαίνουν νομικοί κύκλοι της ΒκΕ, προκειμένου τα δύο ανωτέρω έργα υλοποιηθούν, απαιτείται σειρά εγκρίσεων από τα θεσμικά όργανα της χώρας, με την τελική επικύρωση να προέρχεται από τα Κοινοβούλια της ΒκΕ (Βουλές Αντιπροσώπων και Λαών), αλλά και την Προεδρία της ΒκΕ.

III Διεθνείς Εκθέσεις

Πρόγραμμα Εκθέσεων

REAL EXPO 2023 (Σεράγεβο, 18-20 Ιουλίου 2023)

3η Διεθνής Έκθεση Κατασκευών και Κτηματομεσιτικών Επενδύσεων

Διοργανωτής: Rekaz doo Sarajevo

Τηλ.: +387 62 200 220

info@realexpo2022.com

www.realexposarajevo.com

PLUM DAY FAIR 2023 (Gradačac, 18-20 Ιουλίου 2023)

50η Διεθνής Έκθεση Γεωργίας και Τροφίμων

Διοργανωτής: TZ grada Gradačac

Τηλ.: +387 35 817 222, κιν.: +387 62 406 419

prijava@gradacackisajam.ba

ensar.mesanovic@yahoo.com

www.visitgradacac.ba

EKOBIS 2023 (Bihać, 7-10 Σεπτεμβρίου 2023)

20η Διεθνής Έκθεση Οικολογίας

Διοργανωτής: Privredna komora Unsko-sanskog kantona, Bihać

Τηλ.: +387 37 316 350, κιν.: +387 61 419 301

pkusk@bih.net.ba

www.ekobis.info

www.pkusk.com

BEAUTIFULL 2023 (Σεράγεβο, 16-17 Σεπτεμβρίου 2023)

Διεθνής Έκθεση Ομορφιάς, υγείας και Καλλωπισμού

Διοργανωτής: Sfera d.o.o. Mostar

Τηλ.: +387 36 578 259

beautiful@sfera.ba

marketing@sfera.ba

www.sfera.ba

www.sajam.beautiful.ba

BINTERAGRO 2023 (Bijeljina, 20-22 Σεπτεμβρίου 2023)

Διεθνής Αγροτική Έκθεση

Διοργανωτής: AD "GRAD" BIJELJINA

Τηλ.: +387 55 203 403, +387 55 203 321

grad.protokol@gmail.com

www.adgradbn.com

Αποποίηση Ευθύνης

Όλα τα στοιχεία που παρέχονται από το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (ΟΕΥ), προέρχονται από αξιόπιστες πηγές της χώρας διαπίστευσης. Τα στοιχεία αυτά δίδονται αυτούσια και καλόπιστα στους ενδιαφερομένους, με σκοπό την αρτιότερη πληροφόρησή τους. Στόχος του Γραφείου ΟΕΥ είναι η παροχή όσο το δυνατόν ακριβέστερης, πληρέστερης και πιο επικαιροποιημένης πληροφόρησης. Εντούτοις, η ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών αυτών, βαρύνει αποκλειστικά τους